

WAT ALS THUIS WONEN NIET MEER KAN?

Waarom uit huis geplaatste kinderen in de eerste plaats een aandachtvolle woonplek nodig hebben.

Ieder kind heeft aandacht, stabiliteit en perspectief op de toekomst nodig. Het geeft een kind zelfvertrouwen en veerkracht, waardoor het zich positief kan ontwikkelen.

Wanneer er grote zorgen zijn over de veiligheid en de ontwikkeling van een kind, dan moeten alle zorg en ondersteuning erop gericht zijn om die veiligheid binnen het gezin te waarborgen. Waarbij we ons richten op de omstandigheden waarbinnen dit kind opgroeit waardoor zijn of haar ontwikkeling in de knel komt.

De realiteit laat zien dat dit onvoldoende lukt, waardoor er onnodig veel kinderen uit huis worden geplaatst. Met alle gevolgen van dien: een uithuisplaatsing is voor zowel kinderen als ouders een zeer ingrijpende en traumatische ervaring. Bovendien biedt een uithuisplaatsing geen garantie om die ontwikkeling wel mogelijk te maken: al jarenlang vertellen deze kinderen en hun ouders dat zij zich niet gezien en gehoord voelen, dat goede hulp ontbreekt en dat problemen verergeren.

Een blik op de geschiedenis van de jeugdzorg

Kinderen uithuisplaatsen gebeurt al decennialang. Al aan het begin van de 20e eeuw dacht men dat verwaarloosde jeugd zou kunnen leiden tot criminaliteit en dat heropvoeding nodig was om dat te voorkomen. Deze heropvoeding vond plaats in gestichten en instellingen, gevestigd op plekken buiten de samenleving, zodat de samenleving niet langer last had van deze kinderen.

De huidige werkelijkheid

Het gevolg van de manier waarop we al decennialang denken over gezinnen met problemen, is dat we kinderen bij ouders weghalen, waarna veel van deze kinderen terechtkomen op plekken gericht op het behandelen van 'ingewikkeld gedrag'. Dit heeft geleid tot een grote hoeveelheid aan voorzieningen, die allemaal een specifiek probleem bij het kind willen oplossen. Deze versnippering is terug te zien in de wijze van financiering: tarieven lopen uiteen, geclassificeerd als 'Zwaar, Middelzwaar en Extra zwaar'. Aan dit systeem zijn bovendien tijds categorieën gekoppeld, zoals 'kort' of 'lang', of perspectieven als 'zo thuis mogelijk > 6 maanden' of 'zo thuis als mogelijk < 6 maanden'. Marktwerking, onvoldoende behandelcapaciteit en machteloosheid bij hulpverleners zijn andere factoren die bijdragen aan deze versnippering. Het gevolg is allesbehalve helpend bij de ontwikkeling van een kind: we classificeren kinderen, zetten ze apart en geven ze het gevoel dat ze afwijkend zijn en niet meetellen. Terwijl het gevoel van **meetellen en mogen meetellen** juist de basis vormt van ontwikkeling en herstel.

Dit problematiseren en de versnippering van het zorgaanbod leiden er bovendien toe dat kinderen van plek naar plek gaan met steeds een ander behandeldoel. Dit doorplaatsen is zeer destructief, waardoor gedragsproblemen toenemen. En daarmee ontstaat er een vicieuze cirkel: het vinden van een plek die het kind helpt bij zijn of haar ontwikkeling wordt steeds moeilijker. Met een gesloten plaatsing als onvermijdelijke uitkomst. Het is dan ook niet gek dat deze realiteit ertoe leidt dat de transformatie van de gesloten jeugdzorg steeds weer de vraag oproept: **wat doen we met die ingewikkelde groep kinderen?**

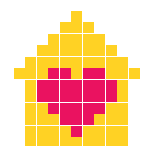
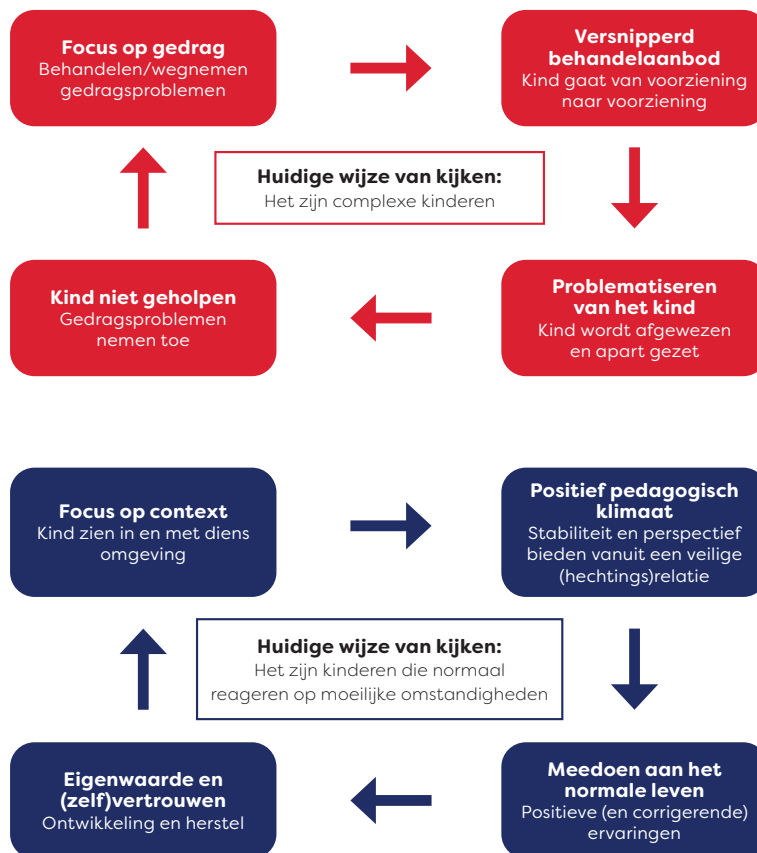
Het gevolg van deze manier van kijken en denken: het ontbreekt aan een goed toekomstperspectief voor de opvang van alle uit huis geplaatste kinderen, waardoor de groep kinderen met zeer destructief gedrag groot blijft.

Paradigmashift is nodig: het zijn geen probleemkinderen

De diepewortelde overtuiging waarop de hulp aan kwetsbare gezinnen gestoeld is, gaat voorbij aan het feit dat er **omstandigheden** zijn die deze problemen veroorzaken en kunnen verergeren. En dat 'ingewikkeld gedrag', gezien die omstandigheden, daar een logisch gevolg van is. Maar dat we kinderen pas echt helpen bij hun ontwikkeling als hulp zich richt op het verbeteren van die omstandigheden. We hebben het dan over omstandigheden en interacties in het eigen leven van het kind, maar ook over de omstandigheden en interacties als ze eenmaal in zorg zijn. Dat vraagt om een andere manier van kijken. In de opgave om het aantal uithuisplaatsingen terug te dringen - of eigenlijk in de opgave te zorgen dat steeds meer kinderen gewoon prettig thuis kunnen opgroeien - zien we deze kanteling in denken. We realiseren ons steeds beter dat oorzaken, zoals intergenerationeel trauma, armoede of het omgaan met een kwetsbaarheid van één of meer van de gezinsleden, ten grondslag liggen aan deze problemen. En dat hulp bij dergelijke problemen noodzakelijk is om kinderen thuis bij de eigen ouders gezond te laten opgroeien.

Diezelfde ommekeer in denken is nodig als kinderen, ondanks alle inspanningen, toch niet thuis kunnen wonen. Oók dan gaat het niet om een 'probleemkind' dat we buiten de samenleving moeten behandelen, zodat het daarna weer binnen het systeem 'past.' Ook dan is de opgave om een omgeving te creëren dat uitgaat van het kind echt zien, erbij horen en meedoen aan de samenleving. Zodat het kind eigenwaarde en vertrouwen ontwikkelt, in zichzelf en in anderen. Alleen dan kan het kind zich ontwikkelen en heeft herstel überhaupt kans van slagen.

paradigmashift

Transformatie jeugdhulp met verblijf: éérst een aandachtvolle, onvoorwaardelijke woonplek

Zolang de focus van het hervormen van de residentiële jeugdzorg ligt op het organiseren van de juiste behandeling, gericht op de 'ingewikkelde groep kinderen', komen we niet tot een duurzame verbetering. Terwijl die verandering hard nodig is om te voldoen aan de belofte om uit huis geplaatste kinderen een veilige en stabiele plek te bieden waar zij zich weer kunnen ontwikkelen.

Willen we dat de ontwikkeling van een kind weer op gang komt, en dat therapie gericht op herstel überhaupt kans van slagen heeft, dan hebben zij **in de eerste plaats** een fijne woonplek nodig. Een woonplek in hun eigen sociale omgeving, waar zij zo normaal als mogelijk kunnen opgroeien. Een woonplek waarbij opgroeien en ontwikkeling in het teken staan van:

- Het feit dat ouders, ouders zijn én blijven. Wat de situatie en de omstandigheden ook zijn. Samen met de ouders wordt er invulling gegeven aan de ouderrol.
- Relationale veiligheid: naast dat alle inspanningen erop gericht zijn om de ouder-kindrelatie in stand te houden, mag het kind zich hechten aan een vast team opvoeders.
- (Therapeutisch) opvoeden.
- Onvoorwaardelijkheid: zolang je niet terug kan naar huis, blijf je hier wonen.
- Mee (blijven) doen aan de samenleving: naar school, de sportclub en in contact met vrienden en familie.

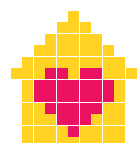
Zowel een pleeggezin als een gezinshuis als een aandachtsvol (t)huis zou dit moeten bieden, waarbij de plaatsing afhankelijk is van de hoeveelheid begeleiding die het kind nodig heeft.

Kleinschalig aandachtsvol (t)huis: therapeutisch opvoeden

Kinderen waarvoor het wonen in een pleeggezin of gezinshuis niet passend is, zouden moeten wonen in een kleinschalig aandachtsvol (t)huis, dicht bij familie en vrienden, dus meestal in de eigen gemeente. Hier woont een kleine groep kinderen in de leeftijd van 4 tot 23 jaar die veel aandacht en begeleiding nodig hebben, omdat ze veel hebben meegemaakt en bijvoorbeeld getraumatiseerd zijn. Het zijn kinderen met uiteenlopende problematiek, van kinderen met een laag verstandelijke beperking (LVB) tot kinderen in psychische nood. Het aandachtsvolle (t)huis is een plek waar een kind blijft wonen zolang dat nodig is. De zorg is er in eerste instantie op gericht dat het kind weer terug naar huis gaat, en dus ook op de relatie met de ouders. Als dat niet lukt, dan blijft het kind wonen in het aandachtsvolle (t)huis. Het kind plaatsen we niet meer over naar een andere voorziening.

Relationeel en hechtingsgerichte zorg

Opvoeden kan alleen vanuit een oprechte relatie tussen opvoeder en kind. Daarom is er een vast team van specialistische opvoeders. Zij zorgen voor de jeugdigen en bieden hen een thuis met intensieve begeleiding op maat. Dat 'op maat' wordt bepaald aan de hand van een goede Verklarende Analyse die samen met het kind en liefst ook met de ouders is gemaakt en waarin zij zich kunnen vinden. Het vaste team werkt relationeel en hechtingsgericht. Een co-regulerende grondhouding van opvoeders zorgt ervoor dat kinderen zich beschermd en veilig voelen. Er is dus voor iedereen een fijn klimaat en waar nodig worden er corrigerende hechtingservaringen geboden. Hierdoor gaat het kind weer voelen en ervaren dat het er mag zijn en dat het goed is zoals het is.

Er wordt gewerkt volgens het principe: 'Het kind is nooit het probleem, maar heeft een probleem, dus is de vraag wat het nodig heeft.' Er ligt dan ook veel nadruk op het afstemmen van het gedrag van de professionele opvoeder op dat van het kind. Reflectie op het eigen handelen is een cruciaal onderdeel van de werkwijze van het aandachtsvolle (t)huis.

Dichtbij en met ouders

Kenmerkend is dat dit aandachtsvolle (t)huis staat in een wijk of buurt binnen het sociale netwerk van het kind. Op deze manier kan er intensief worden samengewerkt met familie, vrienden, het onderwijs en de sportclub. In het bijzonder is er aandacht voor de ouders. Zij zijn onvervangbaar en dus wordt er met hen gekeken hoe de ouderrol maximaal kan worden vormgegeven. Het ondersteunen van kinderen in hun ontwikkeling is er te allen tijde op gericht dat kinderen mee blijven doen aan de maatschappij.

Beschikbaarheidsfinanciering cruciaal

Met **beschikbaarheidsfinanciering** wordt het mogelijk gemaakt om vaste teams van medewerkers te realiseren. Jeugdigen hebben hierdoor te maken met vaste gezichten, waardoor het mogelijk wordt om deze kinderen vanuit de relatie bij te staan in hun ontwikkeling. Dus: geen complexe etmaal- en dagtarieven op basis van 'beslagen bed' en type problematiek, want deze systematiek stimuleert het gebruik van flexcontracten, en dat maakt werken vanuit de relatie met het kind onmogelijk. Bovendien weten we dat deze instabiliteit niet bijdraagt aan een positief leefklimaat; vrijheidsbepalende maatregelen worden veel sneller toegepast.

Als er meer hulp nodig is

Als we zorgen dat alle uit huis geplaatste kinderen op een fijne, stabiele woonplek wonen, zal er een steeds kleinere groep overblijven die tijdelijk meer hulp nodig heeft. Voor hen is wonen in een pleeggezin als een gezinshuis en een aandachtsvol (t)huis (tijdelijk) niet geschikt. Hun ontwikkeling is dermate in de problemen geraakt dat zij soms zelfs een direct gevaar vormen voor zichzelf of hun omgeving. Zij hebben (soms langdurig) intensieve behandeling nodig, binnen een setting waar in meer of mindere mate vrijheidsbeperking ingezet kan worden. Hier werken psychiaters, psychologen en orthopedagogen en pedagogisch medewerkers 24 uur per dag aan de stabilisatie en het herstel van deze kinderen. Kinderen die thuis wonen, uit een pleeggezin, gezinshuis of aandachtsvol (t)huis kunnen hier (op ambulante basis) terecht voor bijvoorbeeld traumatherapie. Ook korte intensieve opnames zijn soms zinvol. En net als in het gewone leven blijft de woonplek van het kind bestaan, zodat het kind na zijn opname daar naar terugkeert. En net zoals in het ziekenhuis, is alles erop gericht om dit zo snel als mogelijk voor elkaar te krijgen.

Dit manifest wordt ondersteund door:

Frederique Coelman - Veranderkundige en voormalig directeur de Koppeling (Levvel)

Peter Dijkshoorn - Ambassadeur lerend jeugdzorgstelsel

Giovanni Coenen - Bestuurder Tobas Jeugdhulp

Anne Pelzer - Kinder- en jeugdpsychiater

Annemiek Harder - Hoogleraar orthopedagogiek

